

DEVLET TEŐKİLATINA TEORİK YAKLAŐIMLAR

PROF. DR. TURGUT GÖKSU

VE

PROF. DR. HASAN HÜSEYİN ÇEVİK

Takdim Planı

- Modernleşme Süreci Açısından Devlet
- Devlet-Toplum İlişkileri Açısından Devlet
- Teşkilatlanma Şekline Göre Devlet
- Hizmet Ettiği Kesim Açısından Devlet
- KY Açısından Modern Devletin Değişen Rolü
- Türkiye'de Modern Devletin Gelişimi

Modernleşme Süreci Açısından

Geleneksel Devlet

Modern Devlet

Post-Modern Devlet

Geleneksel Devlet

1750-1800'lere kadar

Tarım toplumu

İktidarın kaynağı (saltanat, din, fiziki güç –darbe-işgal)

Yönetilenler tebaa

Hukuki ilişki yerine yöneticinin insafı

Kamu çalışanları yöneticinin şahsına bağlı

Çok milletli yapı

Modern Devlet

1750-1800→

Rönesans, Aydınlanma Çağı

1789 Fransız İhtilali

Aklın ve ilmin egemenliği

Dinin etkisi

Dayandığı temel olgular

Sanayileşme (→ kentleşme, işbölümü, üretim şekli, örgütlenme şekli, sosyal hayat şekli)

Milliyetçilik

Temel özellikler

- **millet (ulus) devlet**
- **vatandaşlık**
- **laiklik**
- Hukuka dayalı bürokratik yapı
- Bürokratik meslek
- Rasyonel düşünce ve bilimin egemenliği
- Yönetime hukuki bağlılık
- Kişiye bağlılık esasının kalkması
- Meşruiyetin kaynağı rasyonel hukuk ve millet
- Hukuk devleti, hukukun üstünlüğü

Modernleşme-modernleştirme

Post-Modern Devlet

AB gibi millet üstü oluşumlarla başlayan tartışma

Devlet-Toplum İlişkileri Açısından Devlet

- Güçlü Devlet
- Zayıf Devlet

Güçlü

Dyson

Bütün yönleriyle topluma hakim olmayı amaçlayan devlet

Devlet çıkarları ön planda

Kamu politikaları oluşturma sürecinde bürokratlar sosyal gruplardan daha önemli role sahip

Türkiye, Fransa, Almanya, Japonya

Zayıf

Çoğulculuk, temsil, siyasi kültürde müzakere

Devlet topluma hizmet eder

Devlet, bürokrasi, kamu yöneticileri tali konumda

Baskı grupları ön planda

ABD, İngiltere

Teşkilatlanma Şekline Göre Devlet

- Merkeziyetçi Devlet
- Adem-i Merkeziyetçi Devlet

Merkeziyetçi Devlet

- Karar mekanizması
- Mali kaynak yönetimi
- Personel işlemleri
- Kamu hizmetlerinin organizasyonu merkezin elinde

Adem-i Merkeziyetçi Devlet (Yerinden yönetim)

- Karar organları seçilerek gelir
- Kendilerine ait bütçeleri var
- Özerk yönetimleri var
- Merkezi yönetimle aralarında organik bağ yoktur.

Hizmet Ettiği Kesim Açısından Devlet

- ođulcu (Plüralist) Yaklaşım
- Seçkinci (Elitist) Yaklaşım
- Marksist Yaklaşım

Çoğulcu (Plüralist) Yaklaşım

Doğrudan demokrasi → temsili demokrasi

Devlet, hakim güç olan halkın (milletin) hizmetindedir

Devlet, halka hizmet için vardır

Kamu yöneticileri halkın memnuniyeti için vardır

Dahl (1961) Kim Yönetiyor? (Who Governs?)

Güç sosyal gruplar arasında paylaşılmıştır

Aracı kurumlar : siyasi partiler, sendikalar, STK'ler...

Çoğulcu siyasal ve sosyal yapı lazım

Eleştiri:

- Baskı gruplarının gücü eşit değil
- Devletin örgütlü gücü gözardı edilmiştir

Coğrafi, idari, siyasi, tarihi gelişim etkiyi farklılaştırmaktadır

Seçkinci (Elitist) Yaklaşım

«Devlet, elindeki organize siyasi güçle kamusal kaynaklarla ve bürokrasiyle kendi zatında güce sahip bir mekanizmadır»

Devletin (ve bürokratların) kendi çıkarları ve amaçları vardır

Mosca ve Pareto: Tüm toplumlarda 2 sınıf insan vardır

Yönetenler: sayıca az, siyasi-idari görevleri icra eden, güç elinde, gücün avantajından faydalanan

Yönetilenler: Sayıca çok, yönlendirilen

Elitler

Siyasi

Bürokratik (askeri-sivil)

Yönetici elit:

Benzer sosyal altyapıya sahip

Benzer eğitim almış

Siyasi ve ekonomik gücü elinde tutan

Politikaların yönetici elitin düşüncesine göre belirlenmesi bunların toplumun çıkarları aleyhine olacağı anlamına gelmez

Seçkinci (Elitist) Yaklaşım (devam)

Demokratik elitizm

Robert Michels-

Oligarşinin Tunç Kanunu (Alman Sos. Dem. Partisi)

«Ne kadar demokratik olurlarsa olsun sonuçta tüm örgütler oligarşiye dönüşür»

N. Tandoğan (1894-1946)

1929-1946 Ankara vali-Belediye Başkanı

"Bu memlekete komünizm gerekiyorsa ve komünizm yararlı bir şeyse onu da biz getiririz, size ne oluyor?«

3_Mayıs 1944 yılında tutuklanıp huzuruna çıkarılan Osman_Yüksel_Serdengeçti'ye

"Ulan öküz Anadolulu! Sizin milliyetçilikle, komünizm ile ne işiniz var? Milliyetçilik lâzımsa bunu biz yaparız. Komünizm gerekirse onu da biz getiririz. Sizin iki vazifeniz var: Birincisi, çiftçilik yapıp mahsul yetiştirmek. İkincisi, askere çağırdığımızda askere gelmek."

Marksist Yaklaşım

Karl Marks (1818-1883)

Devlet sermaye sahiplerinin bir aracıdır

Tarihi materyalizm

Diyalektik süreç (çatışma, her şey kendi zıddını oluşturur)

Feodal-kapitalist-sosyalist (komünist) süreç

Altyapı (ekonomi)-üstyapı (ideolojik, siyasi, kültürel, dini yapı)

Burjuva (sermaye sahipleri)-proletarya (işçi sınıfı)

Yeni Marksistler ve Sosyal Demokrasi

Türkiye'de Modern Devletin Gelişimi

3. Selim (1789-1807)

2. Mahmut «Gavur Padişah» (1808-1839)

1. Abdülmecit (1839-1861)

Abdülaziz (1861-1876)

2. Abdülhamit (1876-1909)

İT

Atatürk

İnönü

Menderes

Özal

Osmanlı

Tarım toplumu

Modernleştirme (Çetin)

Merkeziyetçilik

Pabuççu muştası

Padişahların ve bürokrasinin çabaları

Sanayileşme, kentleşmenin 150-200 sene farkı

Türkiye Cumhuriyeti

Osmanlı'nın devamı

Cumhuriyet

Saltanat 1922

Halifelik 1924

Şapka 1925

Devletin dini 1928 Anayasa (-), laiklik 1937 Anayasa (+)

Harf 1928

Devam

Sultanın memurlarından devletin memurlarına

Sultan adil ve iyi davranırsa bir problem yok

Millet-devlet

Merkeziyetçi, güçlü devlet geleneği

Batılılaşma, modernleşme, kalkınma toplumun
değil devlet idarecilerinin ideali

Sivil toplum 2. planda

Kamu politikalarını şekillendiren toplum değil

İmparatorluk yaşama, koloni olmama